

Разработването на собствен инструментариум е задължително умение, което професионалният изследовател трябва да притежава. Наред с цялостното структуриране на своята изследователска програма, той трябва да обезпечи всяка отделна стъпка с прецизен метод за набиране на емпирични данни, които ще му осигурят факти за неговите анализи, обобщения и теоретични заключения.

В тази част на изследователската работа широко се използват и чужди инструменти. Но те задължително се адаптират към конкретната изследователска задача и се подлагат на обстойна, критична проверка, преди да бъдат повторно употребени при новите условия.

Когато се касае за собствени инструменти, те не трябва да отстъпват от научните критерии за пригодност: операционалност, надеждност, валидност, стандартизация. Тук в работата на изследователя се преплитат три типа знания:

На първо място това е неговата теоретична подготовка и познаване на територията на изследваното явление. Необходими са му широки познания за феномена. Трябва да се започне с обзор на натрупаното до момента познание по въпроса, преди да се премине към генерирането на емпирични показатели и тяхното измерване.

На второ място се намесва статистиката: начинът за установяване на достоверност. Спасението на нематематиците и всички, които се будят насън от думата “статистика”, е третият компонент:

Персоналният компютър. От една страна – той е съвременната мини-научна библиотека у дома на всекиго от нас, от друга – благодарение на статистическите програми за обработка на данни – той свежда използването на математиката до познаване на идеята на методите (демек: достатъчно е да знаем какво правим).

Важно е изследователят да може да “дешифрира” получените цифри...

ВАЛИДНОСТ:

Дали въпросникът мери това, което искаме да изследваме.

СЪДЪРЖАТЕЛНА ВАЛИДНОСТ

чрез теоретичен обзор и внимателна интерпретация на понятията

ВАЛИДИЗАЦИЯТА ПО ВЪНШЕН, НЕЗАВИСИМ КРИТЕРИЙ

чрез корелация на въпросите от проектотеста с външна реалия

СРАВНЯВАНЕ НА СТОЙНОСТИТЕ с доказан тест

ВАЛИДИЗАЦИЯ ПО ВЪТРЕШЕН КРИТЕРИЙ

самото ИЛ трябва да отчете състояние (напр. накрая на въпросника се поставя отделен въпрос „Аз съм агресивен човек.”)

ЕКСПЕРТНА ОЦЕНКА

специалисти, които добре познават респондента или явлението

Въпросите, които корелират ниско с външния критерий, се изоставят, а корелиращите отрицателно, но високо, се “обръщат” при точкуването

НАДЕЖДНОСТ:

Дали при повторно измерване на една и съща величина тестът дава едни и същи показания.

Тестът/анкетата се дава на ИЛ, като се означава кой го попълва. След време (напр. месец, когато ИЛ не може да си спомни конкретните отговори, които е давало), тестът отново се попълва.

СЪГЛАСУВАНОСТ:

Какво значи айтемите да мерят едно и също?

Въпросникът

Един от най-разпространените изследователски инструменти е анкетата (въпросникът).

Най-често се използва за оценка на разпределението на дадена категория в определена съвкупност от хора. Например, степента на удовлетвореност от труда, проблемите на емигрантите и т.н.

Всяко допитване в писмена форма чрез въпроси, целящо събирането и описанието на свободно разпределена сред индивидите на дадена съвкупност информация може да бъде определено като анкетно изследване.

Най-често обаче анкетата се използва при изследване на общественото мнение, като използва като структурираща конфигурация строежа на атитюда.

Каква е връзката:

Обществено мнение *атитюд* *анкетно допитване*

Общественото мнение се отнася до важни социални събития и представлява масово разпространени съждения за тях, структурирани и разпределени по специфичен начин в дадена съвкупност от хора.

Някои форми на общественото мнение се отнасят до по-дълго или по-кратко битували събития в общественото съзнание, обсъждани между хората и довели до изкристализиране на общи съждения по въпроса.

Понякога те са хомогенни и непротиворечиви, понякога са поляризирани или имат специфично разпределение в общественото съзнание.

Друга форма на общественото мнение е изразяването на отношение по въпроси, които не са стояли на дневен ред, но всеки може да изрази мнение по тях. Подобни изследвания имат прогностично значение.

В какъвто и вид да битува общественото мнение, то е нагласа, склонност на индивидите да реагират на значими социални обекти.

Поради тези му връзки с нагласите, общественото мнение позволява вътрешното му разчленяване и анализиране, съобразно структурата на атитюда/нагласата на компоненти:

Когнитивен

Оценъчен

Афективен

Поведенчески

Например, общественото мнение към дадена публична личност, която се кандидатира за президент, може да съдържа:

Онова, което хората знаят, или мислят, че знаят за кандидата (когнитивен компонент);

Оценките, които дават на неговите идеи, личност, постъпки (оценъчен компонент);

Симпатията или антипатията, уважението или омразата, която изпитват към него (афективен компонент);

Готовността да гласуват „За” или „Против” избирането му на предстоящите избори (поведенчески компонент).

Горното разчленяване създава добри условия за прецизен анализ в съответните структурни направления. В анкетен въпросник за всеки от компонентите може да бъдат зададени повече от един въпроси...

УПРАЖНЕНИЕ:

Всеки трябва да измисли по 5 въпроса за анкетно допитване за нагласите към *автосегрегацията* на ромите, например:

- когнитивен компонент (*Какво знам за желанието на ромите да не излизат от собствените си общности?*);

- оценъчен компонент (*Как преценявам желанието на ромите да не излизат от собствените си общности?*)

- афективен компонент (*Какво изпитвам към желанието на ромите да не излизат от собствените си общности?*)

- поведенчески компонент (*Какво ще направя по отношение желанието на ромите да не излизат от собствените си общности, напр. „Ще предложи програма за интеграция”, “Няма да направя нищо” и пр.)*

Друга страна, за която следва да се помисли, са причинно-следствените връзки, които търсим да разкрием чрез изследването.

Така например, може да разглеждаме не само общественото мнение и нагласите, но и предполагаемите причини за това отношение. Може да го свържем с пол, възраст, социален статус...

Въпросите, които разкриват предполагаемите причини, се отнасят към детерминантите. Въпросите, които разкриват обществените нагласи, осветляват следствията.

Така че – в анкетния въпросник различаваме два типа въпроси:

- по отношение на причината (дали възрастта е причина за симпатията към определен политик или са взаимно независими);*
- по отношение на следствието, резултата.*

Важни детайли при съставянето на анкетните въпроси, са:

Да не внушават отношение, напр: „Наркотиците са социално зло. Осъждате ли предложението за легализацията им...?“

Когато са “закрити”, да се дават едноизмерни и пълни скали с отговори.

Ако скалите се получат дву- и повече измерни, въпросите трябва да се разделят до съответните едноизмерни, например...:

„Как бихте постъпили, ако разберете, че ваш близък приятел е започнал да се дрогира от месец насам?

- а) бих го приел;*
- б) бих го отхвърлил;*
- в) бих започнал да се боря, за да се откаже;*
- г) бих го оставил да прави каквото иска;*
- д) бих опитал и аз;*
- е) не мога да преценя...*

Тук имаме отговори от различно естество: едните са „приемане-отхвърляне”, другите – „противопоставяне/включване”.

Затова преобразуваме този в други 2 въпроса:

Как бихте постъпили, ако разберете, че ваш близък приятел е започнал да се дрогира от месец насам?

- а) бих го приел;*
- б) бих го отхвърлил;*
- в) не мога да преценя*

И

Как бихте постъпили, ако разберете, че ваш близък приятел е започнал да се дрогира от месец насам?

- а) бих започнал да се боря, за да се откаже;*
- б) бих го оставил да прави каквото иска;*
- в) бих опитал и аз;*
- г) не мога да преценя...*

Честа грешка е и дефинирането на непълни скали:

„Коя, според Вас, е най-силната деформация, вследствие употребата на наркотици?

а) интелектуална деградация;

б) десоциализация;

в) физическо отслабване;

г) морално пропадане (тук има и оценъчен момент!);

Дали, обаче, това са всички възможности?!

Каквото и да добавим, малко вероятно е да изчерпим всичко. Един от изходите е: „*друго... (моля, посочете)*”. Възможен изход е и за всеки възможен отговор да се постави отделен въпрос за степен на тежест (приемаме, че ни интересуват само тези последици от наркоманията).

Напр., на мястото на отговор „б) десоциализация”, може да се постави:

Как се отразява на междуличностните отношения с другите на зависими от употребата на дрога?

- а) силно ги влошава;*
- б) влошава ги, но не много;*
- в) нито ги влошава, нито ги подобрява;*
- г) частично ги подобрява;*
- д) силно ги подобрява.*

Така имаме и възможност да сравняваме оценки...

НО: Всеки от въпросите трябва да има пояснение как да му се отговори!

Още:

* Във въпросника, на всеки въпрос трябва да има пояснение за лична употреба на самия автор какво понятие/категория се измерва, както и каква статистическа обработка се превджда...

* Анкетният въпросник трябва да има обръщение. В него се представя институцията, провеждаща изследването, указват се най-общо целите и очакваните резултати, дават се общи указания за попълването му, дават се гаранции за анонимността (ако се изисква такава), благодари се.

* Въпросите трябва да бъдат интересно зададени, да са логически подредени, да не обиждат или провокират неприятни емоции...

УПРАЖНЕНИЕ (за домашно):

Да съставим сами въпросник за (по избор):

- агресията;
- отношението към наркотиците;
- отношението към ученето;
- домашното насилие;
- отношението към бездомните кучета;
- автосегрегацията при различни маргинализирани социални общности/малцинства

